

EN HELT NEGATIV ROLLFIGUR?

Christopher Wagelin och Maria Bonnevie • Fotograf: Sören Vilks

ATT FÅ BLI SÅ INSPIRERAD och så väl informerad om en pjäs! Tänkte jag när jag satt på seminariet om Ibsens *Hedda Gabler* den 4 februari, en kall, klar och snöig lördag som trots det fina vädret hade lockat 130 personer till mörkret i Målarsalen. Att först få en genomgång av tidigare insceneringar och rollinnehavare och sedan få en lärd och roande introduktion, inte bara till pjäsen utan också till en enskild rollkaraktär. Att dessutom få träffa regissör, scenograf och huvudrollsinnehavare till den uppsättning man just har sett och få ta del av deras tankar kring pjäsen och arbetet med den var en sann njutning.

Kristina Adolphson inledde genom att till bilder av Dramatens tidigare Hedda Gabler-skådespelerskor läsa den text som teaterns bibliotekarie **Dag Kronlund** skrivit. Maria Schildknecht var den första, året var 1918, i en uppsättning som inte blev någon publik framgång precis, den spelades bara 10 gånger. **Karin Kavli** var nästa Hedda, 1941. Ungefär samma publikreaktion, pjäsen spelades endast 11 gånger. Först med **Ingmar Bergmans** uppsättning 1964 fick pjäsen sitt stora genombrott. **Gertrud Fridh** gjorde Hedda, det blev en av hennes största framgångar. Senast vi såg *Hedda Gabler* var 2003 med **Tanja Svedjeström** (nu Lorentzon). **Maria Bonnevie** är alltså Dramatens femte Hedda Gabler, premiären var i december 2011.

Efter denna historik tog professor **Roland Lysell** över. Han är teatervetare, kritiker, ledamot i Ibsensällskapet och redaktör av nyutkomna *Ibsens kvinnor*. Han talade bland annat om den vanliga missuppfattningen att Ibsen är entydig och klar.

Ibsens dramer är tvärtemot oerhört mångtydiga med lager av undertext, ingen säger vad de egentligen menar eller tänker. Hans pjäser är också dramaturgiskt mycket väl genomarbetade, inte en detalj går att ta bort, då faller genast något annat någon annanstans.

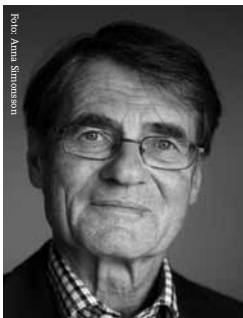
Hedda Gabler kan ses som en helt negativ rollfigur. Hon är demonisk, monstruös och elak, hon avvisar moderskapet och alla de kvinnliga dygder som gällde när pjäsen skrevs, en tid när en speciell kodex gällde för kvinnor/döttrar till högre tjänstemän. Notera att modern inte alls nämns. Hedern och äran skulle styra ens handlingar. Men ingen figur är enbart ond eller god, Ibsen är alltid i balans.

Det som chockerade många var Heddas självmord. Det är svårt att handskas med den konflikten också idag, att hon väljer självmordet och inte bara lämnar Tesman och en tillvaro som hon vantrivs i, som tråkar ut henne och tvingar henne kvar i ett sammanhang hon föraktar. Det efterföljande samtalet kom också att handla en hel del om detta.

Roland Lysell fick sedan sällskap på scenen av regissören **Eva Dahlman**, scenografen **Lehna Edwall** och huvudrollsinnehavaren Maria Bonnevie. Samtalsledare var föreningens **Herdis Molinder**.

Det var så intressant, så generöst, roligt och uppriktigt att jag önskar det fanns plats att referera hela samtalet, men det får bli några få utvalda frågor.

Artikeln fortsätter på nästa sida.

TEATER SKALL UTMANA-ANTA UTMANINGEN!

JAG HÖLL PÅ ATT spilla ut förmiddagskaffet en söndag för ett par veckor sedan när jag såg rubriken på kulturjournalisten **Aase Bergs** helsida i DN: Hatet mot teatern gnager mig. När jag väl samlat mig och läste artikeln var det lättare att förstå och instämma

ma i hennes resonemang. Hatet vände sig mot den teater där man tvingas lyssna på ”högvulet orerande”. Men hon ger sig inte, hon vill kunna möta den dramatiska texten, skådespeleriet och sig själv, och fascineras av sitt eget ansvar för att tolka det hon ser. Hon summerar: ”teater är en utmaning”.

Det är spännande att se vilka utmaningar Stockholms teaterliv bjuder på i vår. Dramaten föregår med gott exempel och utmanar sig själv med två versioner av Strindbergs *Spöksonaten*, den hyllade uppsättningen på Lilla scenen och så den experimentella versionen på Lejonkulan, ”Snabbare och bättre än **Mats Ek**”! Men Dramaten utmanas i sin tur av moment:teater i Gubbängen där Andreas Boonstra sätter upp *Nya Spöksonaten*.

Vad som kommer ut av den utmaningen vet vi ännu inte, men styrelsen tycker att projektet är lockande och har därför arrangerat ett gruppbesök den 29 mars. Vi får då också tillfälle att diskutera föreställningen med teaterns medarbetare. Vill du anta utmaningen och komma med? Jag skall inte dölja att det var sorgligt få medlemmar som vågade möta Turteaterns produktion av *Juliette* i höstas men vi försöker igen. Det är inte ofta teatrar bjuder på tre variationer av samma text.

Våren kommer att bjuda många andra spännande utmaningar. Under *Bergman-festivalen* kommer vi att kunna ta del av nyskapande scenkonst från olika länder i Europa. Vissa nyskapande regissörer arbetar med både film och video för att bredda teaterns uttryck, andra komprimerar text och spel till minsta möjliga men med starkast möjliga tryck. Anta utmaningarna!

Lennart Öquist

FORTSÄTTNING PÅ ARTIKELN OM HEDDA GABLER-SEMINARIET FRÅN SIDAN 1

Herdis första fråga var ”Vad skulle Ibsen ha tyckt om er uppsättning?”

Eva Dahlman: Vi funderade nog aldrig på det! Efter ett par veckor kändes den som ”min” pjäs. Jag har reducerat rätt kraftigt på några ställen, hembiträdet behövs till exempel inte, folk kan komma och gå utan att introduceras av henne. Dessutom är dagens publik så snabb, så van att fort förstå sammanhang så det obligatoriska upplägget, förutsättningen för pjäsen som ligger i början behövs inte heller. Detaljer där daterar också pjäsen väldigt tydligt till 1890-talet, något vi ville undvika. Vi har också tagit bort beskrivningen av Theas make som ett monster mer eller mindre. Då var det nödvändigt med en motivation för att Thea skulle kunna lämna

honom utan att fördömas. Idag behövs inga sådana ”ursäkter”.

Maria Bonnevie: Det är över huvud taget en ”snabb” pjäs. Hedda har en enorm energi och livskraft, därför går allt så fort. Hon försöker alltid få något att hända. Hon är en intelligent kvinna men hon får inget motstånd vilket gör henne frustrerad och oändligt uttråkad. Den Hedda jag ser är som ett djur, en häst som rusar. Stannar hon känner hon allt som smärtar. Jag har inte svårt att förstå Hedda. Och jag tycker om henne! Hon hade inte bara kunnat lämna Tesman, för vad skulle hon gå till. Hon har inte förmågan att se det lilla i livet och finna ett värde i det, hade hon kunnat det hade hon klarat sig bättre. Det är vad det handlar om, att kunna se något större än sig själv, se vad man ska använda sin kapacitet till.

Eva D: Det slutar ju i en extrem våldshandling. Jag tror inte Hedda planerat självmordet, det är snarare ett uttryck för den här kraften som inte får utlopp någon annanstans.

Maria B: Men det är absolut en dödsresa. Vi har pratat mycket om detta. Har också tänkt mycket på vilken kraft som krävs för att begå självmord. Hedda har ju ingenting till slut, hon är totalt ensam, ingen behöver henne och hon kan inte mer sätta igång något med de andra, bara med sig själv. Jag har känt flera som tagit sina liv – de har verkat så glada och fulla av livskraft, så levande strax innan, som om de äntligen kan göra något som betyder något. Hedda är också sådan.

Herdis: Nu vill jag tala lite om kläderna. Om det märkliga pansaret som Maria bär och om att det är svårt att på kläderna se i vilken tid pjäsen spelar, det brukar man ju kunna.

Lehna Edwall: Jag ville göra både en tid som fanns då och en som finns nu, alltså både modern och gammal och samtidigt ge var och en sin egen stil. Det var både svårt och roligt. Faster Julle är till exempel rätt kokett och blir därför mycket sårad när Hedda, avsiktligt, undrar vad det är för ful hatt hembiträdet glömt kvar i rummet. Jag har också arbetat mycket med den svarta färgen, både som silhuetter och som dödens färg. Pansaret/rustningen som Maria bär är gjord efter en avgjutning av hennes kropp, ganska tung att andas i. Från början var den tänkt till slutscenen, men vid en kostymrepetition såg vi att den skulle fungera mycket bättre i början, som ett sätt för Hedda att ”smacka till” faster Julle i hennes myskläder. Så kan det också gå.

Det blev också en liten stund för frågor från publiken. Vill bara ta upp en av dem för att det är något jag själv undrar över. Vad har Brack och Hedda egentligen för relation? För mig har Brack mest varit en trevlig, snäll farbror, vän i familjen sen länge, men i den här uppsättningen fanns så mycket mer, ett erotiskt vibrato mellan de två som förvånade mig. Frågan från publiken var mycket konkret – har Brack och Hedda haft en sexuell relation?

Maria B: Nej, det tror inte jag. De flörtar mycket och ganska hårt, men det ligger inget i det. De gör det mest för att det roar dem och ger lite spänning i livet. De har tråkigt och det är ju alldeles ofarligt. Samtidigt har de det gemensamt att de båda är överklass och kan skratta åt småborgerligheten i den Tesmanska familjen. Men någon tidigare intim relation – nej.

Hos Ibsen är det inte tydligt vad Brack är ute efter, så Roland Lysell. Med Eilert Lövborg är det annorlunda. Hedda och han hade en andlig gemenskap i ungdomen. Det var när Eilert ville mer som Hedda bröt med honom. Där måste hon hålla ifrån sig. Äran och hedern igen.

Monica Simonsson

STAFFAN GÖTHE PÅ TEATERCAFÉET

”NÄR MAN BLIR skådespelare ser man på världen på ett annat sätt” sa **Staffan Göthe** på Dramatens vänners teatercafé på Elverket måndagen den 5 december. Staffan intervjuades av Herdis Molinder från Dramatens vänner. Det var ett lugnt samtal. Staffan kändes som en genuin, trygg och opretentiös norrlänning och han är ju också född i Luleå. I Luleå fick Staffan impulser från cirkus och varietéer. Staffan är nu inte bara skådespelare och lärare utan också en av Sveriges mest spelade dramatiker. ”Jag hade inte tänkt bli dramatiker utan bara skådespelare” berättade Staffan.

– ”Kalle-Anka-professor”

Staffan har rört på sig mycket i Sverige: efter Luleå till Uppsala för studier (litteraturvetenskap), sedan Statens scenskola i Göteborg, Regionteatern i Växjö, Folkteatern i Göteborg, Scenskolan i Malmö och Folkteatern i Gävle. Därtill en hel del skådespeleri och regissörsarbete innan han kom till Dramaten 1995. Just nu är jag adjungerad professor vid Teaterhögskolan i Malmö. Jag kallas ibland ”Kalle-Anka professor” eftersom min tjänst sponsras av Allers förlag, som ger ut Kalle Anka, sa Staffan.

– ”Shakespearskt” spel av barnteater

Redan som 6-åring skrev jag min första pjäs, berättade Staffan, och sedan blev det mer på Norrlands Nation i Uppsala, bl.a. *Vem är rädd för Kajsa Varg*. 1968 kom jag in på Scenskolan i Göteborg. Det var en tid av vänstervindar och barnteatern började bli viktig. Det var fantastiskt att jobba på en liten regionteater som Växjö, tyckte Staffan. Jag började skriva barnteater. Det gällde att berätta en historia på 35 minuter och spela upp den i en gymnastiksal. Det var litet som Shakespeare när det gällde att arbeta med språket t.ex. att beskriva en miljö i avsaknad scenografi.

På scenskolan i Malmö var jag rektor 1976–79. En tid av arga unga män och jag lärde mig en del om uppsökande teater. På Folkteatern i Gävle under Peter Oskarsson fanns det många namnkunniga skådespelare. Det hände så mycket spännande ute i landet på den tiden! tyckte Staffan. Efter Gävle kände jag mig litet utbränd och satte mig i Parma i Italien. Funderade på att bli lärare. Men det blev inte så. Jag skapade i stället en serie pjäser om familjen Cervieng, delvis grundad på egna erfarenheter.

– Otäck Peglog?

Jag ville göra både karaktärsroller inom klasisk dramatik och förnya dramaten. Det blev Dramaten 1995. Attachén i Brechts pjäs *Herr Puntilla* blev en favoritroll. Jag spelade även djävulen Peglog i *The Black Rider* 1997 – en pjäs av **William**

Burroughs. Herdis tyckte att Staffan var otäck i denna roll. Under Dramatentiden skrev Staffan även egna pjäser. bl.a. *Ett lysande elände*.

– Människor är inga klichéer

Varje människa är unik ansåg Staffan. Jag är emot att se på människor utifrån statistik och klichéer. I mina egna pjäser är människorna ofta inte särskilt välutbildade, men alla kan överraska. Jag vill inte lägga människor i fack.

Nu är jag som sagt professor i Malmö. Jag kräver av mina elever att de lär sig skådespelarteknik. Det är fantastiskt spännande att träffa på en ny generation blivande skådespelare med helt nya referenser (internet, TV m.m.). Men man kan ibland undra hur det står till med allmänbildningen....

– Spelar **Chopin** på Dramaten

2012 spelar jag med i *Spöksonaten* på Dramaten i regi av **Mats Ek**. Ensemblen spelar både rollerna och den musik som gav upphov till verket (Beethovens pianosonater). Själv spelar jag *Mumien* – överstens hustru som alltså egentligen är en kvinna. Jag spelar då ett par Chopin-stycken.

Det blev inte så mycket tal om film och Staffan undrade om han passade för filmroller. Men till slut sa han i alla fall att det vore roligt att göra en ny filmroll. Staffan tyckte också att det var synd att småteatrarna, bl.a. Brunnsngatan, hade så dålig ekonomi.

– Att högläsa ”musikaliskt”

Frågan om att läsa in för radio kom upp, eftersom Staffan gjort en hel del uppläsningar. Bl.a. har en radioföljetong av **Peter Hoegs** *De kanske lämpade* nyligen gått i P 1. Det finns olika sätt att läsa, antingen att spela med olika röstlägen eller berätta. Jag föredrar det senare sa Staffan. Jag strävar efter att tänka på uppläsningar musikaliskt. Jag tyckte om att läsa Marcel Prousts ”På spaning efter den tid som flytt” och – efter en inledande skepsis – **Per Olov Enquists** *Livläkarens besök*. Jag läser inte gärna lyrik, tycker inte att det fungerar bra, sa Staffan.

– Publiken – varför är männen frånvarande?

Jag som skrivit detta tror att det var ett åttiotal personer som deltog i caféet, de flesta – som vanligt – seniora kvinnor. Lokalen fungerade utmärkt. Intresset verkade vara på topp, frågorna ganska få. Men jag intervjuade några efter caféet och fick ett klart intryck av att teatercaféer är ett arrangemang som är mycket uppskattat. Att gästen är hemlig är en utmärkt idé – det ökar spänningen. Men var är männen? Det är den klassiska frågan. Det vore kul att komma under ytan på detta fenomen, t.ex. genom en ”miniforskning” på Stockholms Universitet.

✍️ *Lennart Grafström*

ROLLBOKEN – DRAMATENS PJÄSKATALOG

Registret innehåller förutom skådespelare och rollnamn även uppgifter om vilka pjäser teatern spelat, med respektive författare och regissörer angivna. Även scen, premiärdatum och varje produktions antal föreställningar finns nedtecknat. Gå in under Medverkande Dramaten på hemsidan www.dramaten.se

Rollboken löser alla tvister om när, vem och vad i Dramatens repertoar från 1908 fram till idag!

Jag följde med till mormors hemliga klubb

Min mormor har varit med och grundat en vänförening där medlemmarna träffas titt som tätt och pratar om olika aktuella teateruppsättningar. Trots att jag inte är riktig medlem fick jag följa med när gruppen skulle diskutera "Natten är dagens mor" som går på Dramaten nu. Väl på plats var det lätt att konstatera att jag sänkte medelåldern med 75 år och att jag, kunskapsmässigt, inte hade en gnutta att bidra med. De här damerna var inte att leka med. De verkar ha sett ALLT som någonsin visats på scen det senaste halvsekllet. Jag överdriver inte, en av medlemmarna kom till och med fram till mig och berömde mig för min roll som Klas Klattermus på Vår Teater hösten -87. Det var fascinerande att sitta och lyssna på deras analyser av pjäsen och hur de jämförde tidigare uppsättningar av Norén med det för kvällen aktuella verket.

JAG FICK EN känsla av att jag var medlem i ett hemligt ordensällskap och

”Men det var lite väl mycket när de började använda sig av avföring, sa mormor.

jag förstod av hur de pratade med varandra att den här vänföreningen bara är en i mängden av ett underjordiskt nätverk av kulturkonsumerande seniorer. Jag insåg att jag och mina jämnåriga bara är kulturposers jämfört med det här järngänget. Mormor presenterade mig för en av hennes ordenssystrar (hår som silver i klanderfri rak page, diskret välsittande svart kostym och en vänlig men granskande blick) som tillsammans med mormor hade varit ute i Kärrtorp för att se Turteaterns uppsättning av Markis de Sades Juliette.

JAG SUMMERADE, av samtalet som följde, att det i pjäsen hade förekommit mycket explicita sexscener av sadomasochistisk karaktär. "Men det var lite väl mycket när de började använda sig av avföring", sa mormor. "Ja. Men sexet var ju inte så farligt där har man ju redan sett det mesta", förtydligade väninnan och nickade menande åt mormor som nickade tillbaks. Tyvärr är jag för pyrd för att frå-

ga men jag undrar verkligen vad en åttioåring menar när hon säger att hon sett det mesta i sexväg.

PÅ VÄGEN HEM funderade jag över hur många föreningar av det här slaget det finns i staden för jag förstod att det jag sett i kväll bara var toppen av isberget. Aktiva kulturceller som man aldrig läser om i media eller hör om på radio men som tillsammans utgör Det Kulturbärande Skiktet. Det är inte fy skam det. Om jag kunde sjunga skulle jag sjunga en hyllningssång till Kulturtanten om hur häftig jag tycker att hon är med all kunskap hon besitter och det engagemang hon drivs av. När jag blir stor ska jag bli som ni.

Rut

RUT ANDERSSON

Ur Östermalmsnytt 10-16 december 2011

TEATERCAFÉT I FEBRUARI

MITT FÖRSTA BESÖK på ett teatercafé var för många år sedan, i Paulicaféet. Jag och min kompis hade lite av en slump kommit i kontakt med Dramatens vänner och vi tyckte att det verkade spännande med teatercafé. Vid detta första besök berättade **Kristina Adolphson** om **August Strindberg** och **Harriet Bosse**. Jag och min kompis var helt tagna efteråt. Något så bra hade vi nog kanske inte väntat oss. Efter detta blev vi båda stamgäster på caféerna under en lång period. Min kompis har nu gjort ett uppehåll (pga arbete och små barn) men jag fortsätter att komma eftersom de här måndagarna är något av det bästa jag vet.

Igår kväll blev programmet utbytt. Jag kan dock inte säga att jag saknade något. I vanliga fall läser jag inte poesi men efter gårdagens program börjar jag undra om inte detta är något att ta tag i. Jag satt som förstummad hela tiden. Jag är, som många i dagens samhälle, fullt uppbokad med jobb och en massa andra åtaganden. Tiden löper på alldeles för fort. Jag har ofta svårt att stanna upp och "bara vara". Det lyckades jag med igår. Det var en fantastisk upplevelse att så totalt kunna ryckas med i, och in i, de olika dikterna/berättelserna. Jag var uppriktigt glad när jag gick hem efter caféet och det var för att jag hade varit med om något mycket bra.

Ett stort tack för gårdagens program! Tänk att något som samtidigt går fel kan bli så bra.

Anna Ståhlberg

APROPÅ STRINDBERGSÅRET

TORNNUMMET HÖGST UPP i Dramatenhuset fylldes snabbt på kvällen den 10 januari vid vårt första program detta år; en efterlängtd repris av **Kristina Adolphsons** uppläsning av *Strindbergs brev till Harriet Bosse*. Många kunde tyvärr inte få plats – kanske upp- repar vi programmet i höst, det är ju Strindbergsår hela året.

På eftermiddagen 19 januari samlades ett drygt fyrtiotal av våra medlemmar för visning av Strindbergsmuseet i Blå Tornet. Uppdelade i tre grupper guidades deltagarna av museets kunniga guider genom Strindbergs bostad, hans bibliotek och den nya basutställningen. "Så trevligt det här var!" hördes från flera av besökarna innan de skyndade vidare nerför Drottninggatsbacken för att hinna få i sig en bit mat innan föreställningen av *Lycko-Pers resa*, Strindbergs omtumlande sagospel, började på Strindbergs Intima Teater.

Wännernas vårprogram i korthet

SEMINARIER: 17/3 August Strindberg.

TEATERSAMTAL: 18/4 Om *Paradisets barn*.

TEATERCAFÉER: Första måndagen i månaden. Gratis entré, ingen föränmälan. Endast för medlemmar. Restaurangen öppnar för vännerna kl 17.00. Intervjuscenen är i foajén som öppnar kl 18.30. Den hemliga gästen kommer kl. 19.00.

ÅRSMÖTE: 23/4

Lär mer: www.dramatensvanner.se
Dramatens program: www.dramaten.se

Håll er à jour genom att abonnera på Dramatens nyhetsbrev från hemsidan.

Glöm inte att meddela kansliet när ni får ny e-postadress!

DRAMATENS
VÄNNERS
DRAMATEN

Dramatens Vänner
Kungliga Dramatiska Teatern
Box 5037, 102 41 Stockholm
Telefon 08-667 87 09 (svarare)
Fax 08-665 62 89
E-post dramatensvanner@yahoo.se
www.dramatensvanner.se
Plusgiro: 194 75 25-0

Redaktion och form: Karin Eklund